Aan:
De Minister van Klimaat en Groene Groei**,** drs. S. van Veldhoven-van der Meer
De Minister van Economische Zaken, ir. H.G. Herbert
De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO), E.F. Boekholt-O'Sullivan

Datum 15 juni 2026
kenmerk **IENW/BSK-2026/106959**
Betreft 7e Signalenrapport 'Werk aan de Winkel'

Geachte bewindslieden,

Met genoegen zend ik u het 7e Signalenrapport van het Nationaal Klimaat Platform (NKP) *Werk aan de winkel*. Zoals afgesproken bij de start van het NKP eind 2022 rapporteer ik tenminste twee maal per jaar over signalen uit de praktijk, met speciaal oog voor hen die niet vanzelf profiteren van de voordelen van verduurzaming.

Dit maal sta ik stil bij signalen van kleine ondernemers, die in al hun variëteit een belangrijke rol spelen in ons dagelijks leven. Het zijn de bakkers, slagers, cafés en restaurants, ambachtswinkels en boetiekjes in onze stadscentra, wijken en dorpen. Zij zijn essentieel voor de lokale leefbaarheid en een bron van werkgelegenheid voor naar schatting 3,8 miljoen mensen. Samen vormen ze de ruggengraat van economische en sociale activiteiten in de buurt. Ook op landelijke schaal is een florerend midden- en kleinbedrijf van groot belang. De ruim 400.000 bedrijven dragen ruim 60% bij aan de toegevoegde waarde in de Nederlandse economie.

Bestaanszekerheid onder druk
In mijn derde signalenrapport getiteld *Bouwstenen voor Bestaanszekerheid* (10 juni 2024) bracht ik al onder uw aandacht dat veel kleinere bedrijven op achterstand staan in de transitie naar een nieuwe duurzame economie. Het actuele beeld is niet beter. Ik benadruk graag de positieve voorbeelden van ondernemers die wél hebben verduurzaamd en in bijgaande rapportage als inspirerend voorbeeld worden uitgelicht. Echter, het merendeel van de kleine ondernemingen in steden, dorpen en wijken komt amper mee in de klimaat- en energietransitie.

Deze kleine bedrijven staan op verschillende manieren onder druk. Ze zijn vaak geen eigenaar van hun pand, hebben te maken met onzekere energieprijzen, stijgende nettarieven, de uitfasering van aardgas en netcongestie. Dit treft in het bijzonder de energie-intensieve ondernemingen in de horeca en in de detailhandel, zoals de bakker en de slager. De energiecrisis van 2022 heeft de (financiële) kwetsbaarheid van kleine bedrijven duidelijk zichtbaar gemaakt. We zien dit weer gebeuren met de fossiele prijsstijgingen als gevolg van de onrust in het Midden-Oosten. De ondernemers die tijdig konden investeren in besparing op energieverbruik en verduurzaming van hun processen, bedrijfspand en transportmiddelen, zijn nu weerbaar tegen deze externe schok. Dat voordeel hebben veel andere kleine ondernemingen evenwel nog niet.

Als kleine ondernemingen beter kunnen aanhaken bij de energietransitie, komt dat hun weerbaarheid, bestaanszekerheid en toekomstperspectief ten goede. Dat is bijzonder relevant als nieuwe Europese wetgeving (ETS-2, EPBD IV) leidt tot hogere kosten van fossiele brandstoffen en voor 'verplichte' investeringen in verduurzaming van de slechtst presterende panden. Ook de voorgenomen invoering van tijdsafhankelijke nettarieven (vanaf 2028) zal de energiekosten verhogen, met name voor bedrijven die beperkt kunnen sturen op piekmomenten in hun energieverbruik. Zeker in het energie-intensievere kleinbedrijf (zoals horeca en bakkers) zal het veel uitmaken of de ondernemers tijdig actie kunnen ondernemen of niet.

Rechtvaardigheid
Naast bestaanszekerheid en weerbaarheid is ook de rechtvaardigheid in het geding. Uit de gesprekken met ondernemers in het mkb blijkt dat bij velen een gevoel van onrechtvaardigheid leeft. In vergelijking met het energie-intensieve grootbedrijf zijn de energielasten voor kleine ondernemingen relatief hoog. Terwijl maatwerkafspraken worden voorbereid met grote bedrijven blijven kleine ondernemingen in het energie- en klimaatbeleid teveel buiten beeld. Ook zij hebben last van stijgende energieprijzen en netcongestie en hebben bovendien te maken met stagnatie in de collectieve warmtetransitie, afschaffing van de salderingsregeling en trage verduurzaming van bedrijfspanden door verhuurders.

Werk aan de winkel
Voor behoud en verbreding van het draagvlak voor het klimaatbeleid is het nodig dat álle groepen burgers en ondernemers tijdig en zichtbaar kunnen profiteren van de voordelen van verduurzaming. Velen willen graag aan de slag, maar er staat voor hen veel op het spel en ze redden het niet alleen. Ze missen kennis, middelen en tijd om hun onderneming op eigen kracht toekomstbestendig te maken. Voor bestaanszekerheid van deze ondernemingen en de leefbaarheid van steden en dorpen is een extra inzet noodzakelijk.

Ik realiseer me goed dat het bepaald niet eenvoudig is om het grote en diverse landschap van tienduizenden kleine ondernemingen in Nederland goed en tijdig te laten aanhaken op de kansen die de klimaat- en energietransitie biedt. Het is een taai vraagstuk, met grote diversiteit aan lokale context, marktomstandigheden, kansen en belemmeringen. Bijkomend vraagstuk is dat veel van deze ondernemers zelf – en dat is begrijpelijk - meer dan eens in beslag worden genomen door de korte termijn.

Daarmee is een succesvolle verduurzamingsstrategie voor kleine bedrijven in de eerste plaats een zaak van volharding en lange adem. In de komende twee decennia zullen alle kleine ondernemingen te maken krijgen met de klimaat- en energietransitie. Ik zie kansen om met een aantal praktische stappen zo'n lange termijn perspectief meer scherpte en inhoud te geven, voortbouwend op wat reeds in gang is gezet door uw departementen. Onderstaande aanbevelingen strekken daartoe:

1) Investeer in bestaanszekerheid van kleine ondernemingen
Zet in op structurele versterking van de bestaanszekerheid van kleine ondernemingen in dorpen en wijken. Doe dat structureel en langjarig (>10 jaar) en kies bij voorkeur voor een programmatische aanpak en een praktische koppeling met staande programma's zoals NPLV en het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen.

Nationaal Klimaat Platform Daalsesingel 1 3511SV Utrecht info@nkp.nl www.nationaalklimaatplatform.nl

2) Spoor kleine ondernemingen aan om ook aan hun toekomst te werken
Ondernemers in het kleinbedrijf zijn vooral gericht op de korte termijn en de dagelijkse problemen. Verduurzaming lijkt op het eerste gezicht een onderwerp voor de wat langere termijn maar in elke branche zijn er ondernemers die niet afhankelijk willen zijn van anderen en niet afwachten tot de overheid hen verplicht. Maak samen met brancheorganisaties praktijkvoorbeelden breder zichtbaar van ondernemers die tijdig aan de slag zijn gegaan met verduurzaming en nu minder kwetsbaar zijn voor stijgende energiekosten. Ontwikkel daartoe samen met MKB Nederland en de aangesloten brancheorganisaties een meerjarige campagne met als motto 'Het kan wel'.

3) Versterk en verleng het landelijke Ontzorgingsprogramma
Zoals door uw voorganger al goed benoemd in de kamerbrief over verduurzaming van het mkb[1], is er ruimte voor verbetering in de beschikbare ondersteuning voor kleine ondernemingen. Het landelijk Ontzorgingsprogramma heeft hierin een cruciale functie en is terecht verlengd tot 2030. Gezien de opgave is meer continuïteit nodig in de ontzorging van deze ondernemingen, minimaal tot 2035. Ken bovendien extra budget toe zodat het gros van de circa 400.000 ondernemers in het kleinbedrijf er gebruik van kunnen maken. Sluit in de uitvoering optimaal aan bij bestaande nationale (subsidie) programma's, regionale structuren en lokale initiatieven.

4) Activeer het warme netwerk van de ondernemer
Een effectieve ondersteuning bij verduurzaming begint bij de partijen in het warme netwerk, waarmee de ondernemer dagelijks te maken heeft en die hij vertrouwt. Maak daartoe meerjarige afspraken met de partijen in het warme netwerk, bijvoorbeeld door middel van een convenant. Betrek daar in elk geval de volgende partijen (en hun brancheorganisaties) bij (i) Accountants, administrateurs en financiers, (ii) Installateurs en (energie-)adviseurs, (iii) Verhuurders van bedrijfspanden en (iv) Regionale netbeheerders.

5) Zet in op collectieve energiebesparing en verduurzaming
Versterk de collectieve route voor energiebesparing en verduurzaming, in aanvulling op individuele verplichtingen en subsidies. Neem allereerst belemmeringen weg die kleine ondernemingen ontmoedigen om met hun bedrijfsruimte deel te nemen aan de collectieve aanpak van de warmtetransitie. En bevorder zowel *gebiedsgerichte collectiviteit* bij de regionale uitvoering van het landelijk Ontzorgingsprogramma als *branche-gerichte collectiviteit* waarin brancheorganisaties hun leden bedienen met informatie, collectieve inkoopmogelijkheden en tools.

[1] Brief minister van Klimaat en Groene Groei, mede namens de Minister van Economische Zaken, de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat. Tweede Kamer, vergaderjaar2024 – 2025, nr. 695

6) Help als gemeente jouw kleine ondernemingen vooruit
Een betrouwbare, bereikbare gemeente die zich in zijn ondernemers kan verplaatsen vormt samen met partijen in het warme netwerk een enorme steun in de rug van kleine ondernemingen. Er zijn gemeenten waar dit al uitstekend lukt. Bouw als gemeente aan een nauwe relatie met ondernemers en initieer gebiedsgerichte samenwerking met ondernemers en vastgoedeigenaren in projecten die bijdragen aan de kwaliteit van collectieve voorzieningen en aantrekkelijkheid voor bezoekers en ondernemingen.

7) Geef prioriteit aan uitvoering van de aanbevelingen van de IWVM
De urgentie gebiedt om prioriteit te geven aan de uitvoering van de acties die de interdepartementale werkgroep Verduurzaming mkb (IWVM) aanbeveelt. Deze dragen stuk voor stuk bij aan de ondersteuning van het mkb bij verduurzaming en creëren de randvoorwaarden die nodig zijn om bestaande regelingen beter toegankelijk te maken, het gevoel van onrechtvaardigheid bij de ondernemers weg te nemen en kleine ondernemingen mee te nemen in de energietransitie.

Tot slot
Bij de voorbereiding van mijn 5e Signalenrapport, getiteld *Bestaanszekerheid in de Buurt* (28 mei 2025), viel op hoe belangrijk de slager, bakker, café- en restauranthouder zijn voor de sociale samenhang in wijken waar de leefbaarheid in het geding is. De focus in dat signalenrapport lag op de vraag hoe de klimaat- en energietransitie kan bijdragen aan veerkrachtige wijken en weerbare mensen. De kernboodschap van dit 7e Signalenrapport sluit daar naadloos bij aan. Voortvarende verduurzaming van kleine ondernemingen in steden en dorpen is een beloftevolle route naar verbeterde leefbaarheid en bestaanszekerheid, in het bijzonder voor burgers en ondernemers met beperkte middelen.

Ik hoop dat dit 7e Signalenrapport u en het kabinet inspireert om de transitie met kracht en tempo te continueren. Ik zal conform afspraak deze rapportage over 2 weken openbaar maken.

Ik zie uit naar uw reactie en ben graag beschikbaar voor nader overleg.

Met vriendelijke groet,

Kees Vendrik
Voorzitter Nationaal Klimaat Platform

Nationaal Klimaat Platform Daalsesingel 1 3511SV Utrecht info@nkp.nl **www.nationaalklimaatplatform.nl**